

بیبلیۆگرافیاى وتارى زمانه وانی له بارهى زمانى كوردییه وه له گوڤاره كوردی و بیگانانه كانى سانسى ۱۹۴۰ - ۱۹۷۰ دا

د. ئەوره حمانى حاجى مارف

بهشی دووهم

102 - ئى. ئى. تسوكه رمان، له بارهى ریزمانى كوردییه وه، گوڤارى «كاره كانى ئاموزگای زمانناسی»، 1956، ب 4، ل 5 - 58.

ئهم وتاره له بارهى جنسه كانى ناوه وه به له زمانى كوردیدا

103 - قهناتى كوردو (كوردوئیڤ)، زمانى كوردی، گوڤارى «ئیرانى ئەمرو»، مۆسكو، 1957، ل 60 - 075

باسى ئەسلى زمانى كوردی وه هندی كیشهى ریزمانى كوردی ده كات.

104 - یو. یو. ئافالیانى، كیشهى جیاكردنه وهى كردارى لیکدراوو ئیدیومی كردارى (به كه رهستهى زمانى كوردی)، گوڤارى «كورتیه دهنگوباسى زانكوی سه مه رقه ند»، سه مه رقه ند، 1958، ل 40 - 43.

ئهم وتاره كه له بارهى جیاكردنه وهى كردارى لیکدراوو ئیدیومی كردارى یه وه ده دوى، كورتیه نهو باسه یه كه یویو ئافالیانى سه كۆنفرانسى چواره می زمانناسی له مه رقه ند خویندویه تی به وه.

105 - قهناتى كوردو (كوردوئیڤ)، ده بارهى كیشهى رۆناتى وشه له زمانى كوردیدا، گوڤارى «كیشهى ریزمان و میژووی زمانه رۆژه لاتى به كان»، مۆسكو -

99 - قهناتى كوردو (كوردوئیڤ)، ره خنه له بیروباوه رى هه له له بارهى زمانى كوردییه وه، گوڤارى «كورتیه دهنگوباسى ئاموزگای رۆژه لاتناسی»، ب 12، 1955، ل 43 - 61.

ئهم وتاره به زمانى رووسیه وه ره خنه یه له بیروباوه رى هه له له بارهى ئەسلى كوردی و شونى زمانى كوردی له نیو زمانه ئیرانیکاندا. . . بیروپرای ناراست و دوور له زانسنیانه ی ن. ماررو شاگردان و لایه نگیرانى شی ده كاته وه⁽⁶⁾

100 - قهناتى كوردو (كوردوئیڤ)، وشه ژماره یه كان له زمانى كوردیدا، «كورتیه دهنگوباسى ئاموزگای رۆژه لاتناسی»، 1956، ب 22، ل 28 - 36. ئه مه لیکۆلینه وه یه له و وشانه ی واتای ژماره یان تیدایه.

101 - ب. ف. میللیز، نمونه ی شیوه ی كورده كانى نازربایجانی سۆڤیت، گوڤارى «كاره كانى ئاموزگای زمانناسی»، 1956، ب 4، ل 343 - 355.

ئه مه كۆمه لى تیکسته كه مانگی ئابى 1935 له چه ند گوندیکى كوردنشینى نازربایجانی سۆڤیت تۆماركراوه هه روه ها كراوه به رووسیه وه هندی مه سه له ی زمانه وانیشی له سه ر بنیادنراوه.

لینینگراد، 1958، ل 109 - 142.

ئەم وتارە بە شیوەیەکی گشتی لە دوو کێشە دەدوێ:

1 - جووتە وشە لە رووی واتا و بێزمانەوه، 2 - پۆنانی ناوی مەعنا لە زمانی کوردیدا.

106 - عەبدولقادر قەزاز، زمانی کوردی، گوڤاری «هیوا»، ژا، سالی 1، بەغدا، 1957، ل 15 - 18.

نووسەری ئەم وتارە ئامۆزگاری کوردان دەکا بە زمانی کوردی بدوین و بایەخ بە زمانەکیان بدەن و نرخێ بزانن.

107 - فاضل، زمانی کوردی، گوڤاری «هیوا»، ژ3، سالی 1، بەغدا، 1957، ل 15 - 17.

نووسەر لەم وتارەدا لایەنی وتەکانی مامۆستا عەبدولقادر قەزاز دەگری و ئەمیش ئامۆزگاری کوردان دەکا. بە زمانی کوردی بدوین و هەندێ قسە زانیان لەبارە بایەخ دان بە زمانی زگماکەوه دینیتهوه.

108 - ب.، چۆن زمانەکه مان بنووسین، گوڤاری «هیوا»، بەشی یەكەم، ژ4، سالی 1، بەغدا، 1957، ل 10 - 17؛ بەشی دووهم، ژ6، سالی 1، بەغدا، 1957، ل 8 - 19.

نووسەری ئەم وتارە دەربارە جۆری لیکۆلێنەوهی رینووسی کوردی دواوهو باسی ئەو مەرجانە کوردووه که دەبی لە چاکترین ئەلفویندا هەبن دواي لیکۆلێنەوه لە نووسین بە پیتی عەرەبی و لاتینی، بە بەلگە راست و زانستی ئەوهی نیشان داوه که ئەلفوینی لاتینی لەگەل زمانی کوردیدا پتر دەگونجی.

109 - فوئاد زەکی هەناری، نووسینی تیبی (دال) بە شیوەی سلیمانی، گوڤاری «هیوا»، ژ7، سالی 1، بەغدا، 1958، ل 19 - 21.

نووسەر لەم وتارەدا باسی ئەو (د) دەکا که لە ناوچە سلیمانی کلۆر دەکری و نیشانی دەدا که ئەمە نابێ لە زمانی ئەوهیدا رەنگ بداتەوه.

110 - م.م.، نووسینی زمانی کوردی، گوڤاری «هیوا»، ژ8، سالی 1، بەغدا، 1958، ل 9 - 14.

مامۆستا محەمەدی مەلا کەریم لەم وتارەدا دەربارە وێنە هەندێ دەنگ و نووسینی هەندێ وشە چەند پیشنیاوی کردووه.

111 - فرمانی ئیستەمان، گوڤاری «هیوا»، ژ9، سالی 1، بەغدا، 1958، ل 7 - 18.

نووسەر لەم وتارەدا باسی پەیدا بوونی چوکلە و پیت بو دەرشتیانی کوردووهو ئەو قورتانەشی نیشان داوه که لە رینووسی کوردیدا هەن، لەبارە ئەو فرماناشەنەوه دواوه که لەسەر شانی خویندەوارانن.

112 - جەمیل بەندی رۆژبەییانی، چۆن زمانەکه مان بنووسین، گوڤاری «هیوا»، ژ10، سالی 1، بەغدا، 1958، ل 8 - 11، 89 - 94.

مامۆستا رۆژبەییانی لێرهدا موناخەشی رای نووسین بە عەرەبی و لاتینی دەکا و لەو دەنگانە دەدوێ که نیگاریان دەوێ.

113 - محەمەدی مەلا کەریم، بە کام شیوەی زمانەکه مان بنووسین، گوڤاری «هیوا»، ژ5، سالی 2، بەغدا، 1958، ل 23 - 27، 72 - 75.

نووسەر لەم وتارەدا دەربارە زمانی ئەدهەبی کوردی دەدوێ و شیوەی سلیمانی بە بناغە زمانی ئەدهەبی دادەنی و واش بە باش دەزانی بە شیوەکانی تر دەوله مەندبکری.

114 - ئیبراهیم بالدار، خویندن بە زمانی کوردی، گوڤاری «هیوا»، ژ11 - 12، سالی 2، بەغدا، 1959، ل 6 - 17.

ئەم وتارە لەم باسانە پیکهاتووه: «بۆچی ئەبیت بە زمانی کوردی. بخوینن؟» «زمانی شیرێ هوی تیگەبشتن و دەبرین و پێگەبشتن؟» «لەگەل خویندن بە زمانی شیرێ، کە باشە دەست بە فێکردنی زمانیکی دووهم بکرت؟» «ئەوانە دوور لە ولاتی خوێهان ئەژین و بە زمانیکی تر قسەئەکن و ئەخوینن؟» «خویندنی پلهی سەرەتایی بۆ پەرورده کردن و پێگەباندن، ئەک بۆ فێکردنی زمانیکی دووهم؟» «زمانی کوردی زمانی گەله که مانە، زمانی باویا پێرو گەنجینهکانی زانستی و

میشووومانه»؛ «زۆری رۆڵه‌کانی کورد کۆلن له نووسین و خویندنه‌وه‌ی زمانه‌که‌یاندا!» «بۆ ژيانه‌وه‌ و پیش خستن و په‌رپێدانی زمانه‌که‌مان».

115 - طاهیر صادق، فره‌هنگی خال، گوڤاری «هیا»، 5، ژ 3، به‌غدا، 1960، ل 68 - 69. ئەم وتاره بریتی‌یه له کورته نرخاندنێک و چه‌ند په‌خه‌یه‌ک له به‌رگی یه‌گه‌می فره‌هنگی خال.

116 - عیصمه‌ت شه‌ریف وانلی، مه‌سه‌له‌ی په‌ک خستنی زبانی نووسینی کوردی: کرمانجی یا سو‌رانی؟، گوڤاری «هیا»، 30، ژ 4، به‌غدا، 1960، ل 19 - 35.

نوسه‌ر له‌م وتاره‌دا دوا‌ی هه‌تانه‌وه‌ی هه‌ندی نموونه‌و به‌لگه‌ وایه‌ به‌ راست ده‌زانی، که له‌ باری ئەم‌پرووی کورددا به‌ هه‌ردوو شێوه‌ی کوردی خواروو و ژووروو بنه‌وسه‌ری و کاتی وه‌زعیکی له‌ بار دێته‌ پێشه‌وه‌ له‌ به‌ر رووناکی به‌رنامه‌ی زمانناسمان دا ده‌ست به‌ په‌کخستن بکری.

117 - حه‌مه‌ جه‌زا، وه‌لامی په‌خه‌نه‌که‌ی فره‌هنگی خال، گوڤاری «هیا»، 30، ژ 4، به‌غدا، 1960، ل 40 - 43.

نوسه‌ری ئەم وتاره‌ لایه‌نی مامۆستا خال ده‌گری له‌ تۆمارکردن و لیکدانه‌وه‌ی هه‌ندی وشه‌داو په‌خه‌نه‌کانی مامۆستا طاهیر صادق په‌ت ده‌کاته‌وه‌.

118 - طاهیر صادق، دوو پیتی بی وینه، گوڤاری «هیا»، 31، ژ 4، به‌غدا، 1961، ل 52 - 53. مامۆستا طاهیر صادق وایه‌ پێشیارده‌کا بۆ ئەو (ک) و (گ) انه‌ی له‌ پیش (ی، ئی، وی، وای) یه‌وه‌ دین و شێوه‌ی ته‌له‌فوزیان ده‌گۆری، پیتی تایه‌تی دابریژری.

119 - عیزه‌دین مسته‌فا په‌سوول، مامۆستا و زانای کورد دوکتۆر به‌کاییف، گوڤاری «هیا»، 31، ژ 4، به‌غدا، 1961، ل 54 - 56.

نوسه‌ر له‌م وتاره‌دا باسی کاره‌ زمانه‌وانی یه‌کانی مامۆستا چه‌رکه‌زی به‌کۆی کردوه‌، به‌ ته‌تایه‌تی «فره‌هنگی کوردی -

زمانی کورده‌کانی تورکه‌نستان و زمانی کورده‌کانی نازربایجان رووسی» و... هت.

120 - پاکیزه‌ ره‌فیق حیلمی، وه‌لامیکی زمانه‌وانی، گوڤاری «هیا»، 32، ژ 4، به‌غدا، 1961، ل 28 - 32.

له‌م وتاره‌دا ئەگه‌رچی که‌می په‌خه‌نه له‌ مامۆستا طاهیر صادق گیراوه‌، به‌لام به‌ گشتی لایه‌نی پێشیاره‌که‌ی گیراوه‌، که بۆ ئەو (ک) و (گ) انه‌ی له‌ پیش (ی، ئی، وی، وای) یه‌وه‌ دین و شێوه‌ی ته‌له‌فوزیان ده‌گۆری، پیتی تایه‌تی دابریژری.

121 - معرووف خه‌زنه‌دار، دوو تیبی به‌وینه، نه‌ک بی‌وینه، گوڤاری «هیا»، 32، ژ 4، به‌غدا، 1961، ل 42 - 43.

مامۆستا خه‌زنه‌دار له‌م وتاره‌دا ئەو پێشیاره‌ی مامۆستا طاهیر صادق په‌ت ده‌کاته‌وه‌، که بۆ (ک) و (گ) ی پیش (ی، ئی، وی، وای) پیتی سه‌ربه‌خۆ دابریژی.

122 - طاهیر صادق، رۆژمیر یان رۆژمیر، گوڤاری «هیا»، 32، ژ 4، به‌غدا، 1961، ل 50 - 51. مامۆستا طاهیر صادق له‌م وتاره‌دا وایه‌ پێشیارده‌کا بنه‌وسه‌ری «رۆژمیر» بۆ به‌لگه‌ش هه‌ندی وشه‌ی لیکدراوی وه‌ک: «قژن = قژ + ژن»؛ «ئاوینه = ئاو + وینه»... ی هه‌تانه‌وه‌

123 - پاکیزه‌ ره‌فیق حیلمی، دیسانه‌وه‌ له‌گه‌ل کاک طاهیر صادق، گوڤاری «هیا»، 33، ژ 5، به‌غدا، 1961، ل 30 - 32.

نوسه‌ر له‌م وتاره‌دا وه‌لامی مامۆستا طاهیر صادق ده‌داته‌وه‌ سه‌باره‌ت به‌ نووسینی هه‌ندی وشه‌ی لیکدراو وای له‌گه‌ل بۆچونه‌کانیدا ناگونجی.

124 - طاهیر صادق، پیتسه‌ ناسازه‌کان، گوڤاری «هیا»، 33، ژ 5، به‌غدا، 1961، ل 33 - 35. ئەم وتاره به‌ کورتی باسی ده‌نگه‌ بزۆینه‌کانی زمانی کوردی یه‌و ژماره‌یانی به‌ حه‌وت ده‌نگه‌ داناوه‌.

125 - جه‌مال جه‌لال، دوو پیتی به‌وینه، گوڤاری «هیا»، 33، ژ 5، به‌غدا، 1961، ل 39 - 40.

ماموستا وههیی لهم وتاره‌دا له‌باره‌ی ئه‌سه‌ل و پڕۆناتی وشه‌ی «که‌رکوک» هوه‌ داوه‌.

131 - بله‌، خو‌پاراستن له‌ لایه‌نگیری ناراستی، گو‌فاری «شه‌فه‌ق»، ژ 5 - 6، به‌غدا، 1958، ل 6 - 11.

ماموستا بله‌ لهم وتاره‌دا به‌ وردی و پراستی باسی می‌ژووی په‌یدا‌بوونی هه‌ندی پیت و نیشانه‌ی کردووه‌ و بی‌لایه‌نانه‌ هه‌قی به‌وانه‌ داوه‌، که له‌ مه‌یدانه‌دا کاریان کردووه‌.

132 - جیهان صدیق شاره‌یس، وشه‌ی (تمثیل)، گو‌فاری «شه‌فه‌ق»، ژ 7، سالی 1، که‌رکوک، 1958، ل 7 - 8.

نووسه‌ر لهم وتاره‌دا وشه‌کانی «لا‌سای» و «نواندن»، که هه‌ندی که‌س له‌جی «تمثیل» به‌کاری‌دین رت ده‌کاته‌وه‌ به‌ زمانی کوردیدا‌گه‌ شتی‌ک ده‌کا بو‌دو‌زینه‌وه‌ی وشه‌یه‌کی له‌بار بو‌ ئه‌و مانایه‌.

133 - شیخ حه‌سه‌ن، به‌شیک له‌ قه‌واعیده‌که‌ی پایه‌ بلسند توفیق وهه‌یی، گو‌فاری «پیشکه‌وتن»، ژ 1، سالی 1، به‌غدا، 1958، ل 14 - 16؛ ژ 5، سالی 1، به‌غدا، 1958، ل 7 - 8.

ئهم دوو وتاره‌ به‌شیکه‌ی که‌می سه‌ره‌تای کتبی «قواعد اللغة الكردیه»ی ماموستا توفیق وهه‌یی به‌ وه‌ماموستا شیخ حه‌سه‌ن کردووه‌تی به‌ کوردی.

134 - توفیق بو‌هه‌یی، به‌خو‌کوردنی زمانه‌که‌مان به‌ وشه‌ی ویزه‌، گو‌فاری «پیشکه‌وتن»، ژ 4، سالی 1، به‌غدا، 1958، ل 1 - 3.

نووسه‌ر لهم وتاره‌دا ئه‌وه‌ی نیشان داوه‌، که به‌کاره‌ینانی وشه‌ی «ویژه» به‌ مانای «ئه‌ده‌ب» راست نییه‌.

135 - ماموستا، بیژانه‌وه‌ی وشه‌، گو‌فاری «پیشکه‌وتن»، ژ 5، سالی 1، به‌غدا، 1958، ل 1 - 2. ماموستا توفیق وهه‌یی لهم وتاره‌دا ئه‌وه‌ی روون کردووه‌ که وشه‌ی «ناهه‌نگ» به‌ مانای «حفله» هه‌له‌یه‌.

136 - توفیق وهه‌بی، سوپاس، گو‌فاری

ماموستا جه‌مال جه‌لال لهم وتاره‌دا په‌رخه‌ له‌ طاهر صادق و پاکیزه‌ ره‌فیق حیلمی ده‌گری، که به‌لایانه‌وه‌ وایه‌ ده‌بی بو‌ئهو (ک) و (گ) انه‌ی له‌پیش (ی، ئی، وئی، وی) یه‌وه‌ دین پیتی تاییه‌تی دا‌بنری. هه‌روه‌ها لایه‌نی مه‌عرووف خه‌زنه‌دار ده‌گری که ئه‌و رایه‌یانی رت کردووه‌وه‌ له‌ کو‌تاییدا هه‌ندی به‌لگه‌ی زمانه‌وانی بو‌ ئهم مه‌به‌سته‌ دینیته‌وه‌.

126 - عب‌دولستار کاظم، ئازاوه‌ی زاره‌وه‌کان، گو‌فاری «هیاو» ژ 34، سالی 5، به‌غدا، 1961، له 23 - 27.

ماموستا عب‌دولستار کاظم لهم وتاره‌ کورته‌دا هه‌ندی زانیاری باشی له‌ باره‌ی رینگه‌ی سازبوونی زمانی ئه‌ده‌بی یه‌که‌گرتووی کوردی‌یه‌وه‌ خستوته‌ پیش چاو.

137 - جه‌مال جه‌لال عب‌دوللا، زمانه‌که‌مان، گو‌فاری «هیاو»، ژ 34، سالی 5، به‌غدا، 1961، ل 23 - 27. ئهم وتاره‌ له‌ سی‌ باس پیکهاتووه‌: «1 - پیت یا تیپ»؛ «2 - پیتی بی‌ده‌نگ و ده‌نگدار»؛ «3 - باسی هه‌ندی وشه‌ی لیک‌دراو».

128 - جه‌مال جه‌لال عب‌دوللا، مه‌به‌ست چی‌یه‌ لهم هه‌موو وشه‌ تازانه‌، گو‌فاری «هیاو»، ژ 36، به‌غدا، 1962، ل 17 - 20.

نووسه‌ر لهم وتاره‌دا په‌رخه‌ له‌ کو‌مه‌لی وشه‌ی نو‌ییاو ده‌گری و به‌کاره‌ینان به‌ شتیکی نادروست داده‌نی و داوا له‌ نووسه‌ران ده‌کا وشه‌ی ناله‌بار نه‌ه‌ینه‌ زمانی کوردی‌یه‌وه‌.

129 - جه‌مال خه‌زنه‌دار، ماموستای زانا توفیق وهه‌یی و «شه‌فه‌ق»، گو‌فاری «شه‌فه‌ق»، ژ 2، سالی 1، که‌رکوک، 1958، ل 13.

ماموستا توفیق وهه‌یی له‌ چاوی که‌وتنیک‌دا له‌گه‌ل ماموستا جه‌مال خه‌زنه‌داردا ماناو و اتاو ئه‌سه‌لی وشه‌ی «شه‌فه‌ق»ی لیک‌داوه‌ته‌وه‌.

130 - توفیق وهه‌بی، لی‌سوونه‌وه‌ی ناوی که‌رکوک، گو‌فاری «شه‌فه‌ق»، ژ 3، سالی 1، که‌رکوک، 1958، ل 4 - 5.

ساغ بکاتهوه .
 143 - توفیق وههیی، بۆجهنایی ماموستا سهعید
 صدقی بهریز، گوڤاری «پیشکهن» ، ژ 8، سالی 1،
 بهغدا، 1958، ل 5 - 6 .
 نووسر لیرهدا کهمیک باسی سهرچاوهی پهیدا بونی هندی
 نیشانهی سهر پیتهکانی کوردی کردوهه .

144 - ن . ، دیسانهوه (ئهلفوبیی نوی دانهری ئیبراهیم
 بالدار) و بهراوردی رهخنه زانستییه کهی ماموستا مستهفا
 صالح کهریم و وهلامه کهی ماموستا ئیبراهیم، گوڤاری
 «پیشکهن» ، ژ 9، سالی 1، بهغدا، 1958، ل 4 - 6 .
 نووسر له و تارهدا له «ئهلفوبیی نوی» ی ماموستا ئیبراهیم
 بالدار کۆلیهتهوه و هندی رهخنهی زمانهوانی لی گرتوه و
 پهنجی بۆ پیوستی جیا کردنهوی (ر) ی لاوازو (ر) ی قهله و
 راکیشاوه .

145 - شیخ حهسهن، رهخنه ییکی زانستی له
 ماموستای بهریز جه میل رۆژبه یانی، گوڤاری
 «پیشکهن» ، ژ 10، سالی 1، بهغدا، 1958، ل 4 -
 8 .

نووسر رهخنه ی له و تاره ی ماموستا رۆژبه یانی گرتوه، که
 له ژماره (10) ی سالی (1) ی گوڤاری «هیوا» دا بلای
 کردوتهوه . بهشی زوری ئه و تاره باسی پیوستی دانانی چوکلّه
 بۆ (ر) ی سه رهتای وشه و رهت کردنهوی نووسینی دوو (ر) بۆ (ر) ی
 قهله وه .

146 - عادیل عیرفان، ههلمه قوکرین به نووسینی
 کوردی و وشه ی عه ره بی، گوڤاری «پیشکهن» ، ژ 10،
 سالی 1، بهغدا، 1958، ل 18 - 20 .
 ماموستا عادیل له و تاره دا باسی پاشا گهردانی نووسینی
 وشه ی عه ره بی کردوهه .

147 ئیبراهیم ئه مین بالدار، ئه گه ر گول نه بیت،
 درکیش مه به، گوڤاری «پیشکهن» ، ژ 11، سالی 1،
 بهغدا، 1958، ل 14 - 17 .

«پیشکهن» ، ژ 5، سالی 1، بهغدا، 1958، ل 3 - 5 .
 نووسر له و تاره دا وهلامی ئه و نووسینه ده داته وه ، که به ناوی
 «فرمانی ئیسته مان» وه له ژماره (9) ی سالی (1) ی گوڤاری
 «هیوا» دا بلا و کراوه ته وه (بروانه : وتاری ژماره 252) ههروه ها
 باسی ئه و هه وول و ته قه لایه ی خو ی کردوه که بۆ دانانی هندی
 بیت و نیشانه داوتی .

137 - پوسته ی خوینده واره به رزه کان، گوڤاری
 «پیشکهن» ، ژ 5، سالی 1، بهغدا 1958، ل 13 . 14 .
 لیره دا کۆمه لی وشه ی کوردی بلا و کراوه ته وه که ماموستا
 عه بدولخالق حه سین جه باری ناروینی . گوڤاری «پیشکهن»
 یش له هندیکیان داوهه .

138 - ماموستا، وشه وانی، گوڤاری «پیشکهن»
 ، ژ 6، سالی 1، بهغدا، 1958، ل 1 - 4 .
 ماموستا توفیق وهه ی له و تاره دا مانای وشه ی «به زم» و
 «گۆبه ند» ی لیک داوه ته وه .

139 - توفیق وهه بی، ده ستوور، گوڤاری
 «پیشکهن» ، ژ 6، سالی 1، بهغدا، 1958، ل 5 - 7 .
 نووسر له و تاره دا له چۆنه تی نووسینی هندی ئامرازو وشه
 داوهه .

140 - توفیق وهه بی، فوئوگراف، گوڤاری
 «پیشکهن» ، ژ 6، سالی 1، بهغدا، 1958، ل 8 - 9 .
 نووسر لیره دا وینه ی ئه و بیت و نیشانه ی خستۆته پیش چاو
 که له زوه وه دا بناون و وا راده گه یه نی که ئه وه لاپه ره به که له و
 ده ستنوسه ی ماموستا ئه نوهر سائیب که سالی 1925 دا بۆ
 پاکنوس کردوهه .

141 - توفیق وهه بی، وشه وانی، گوڤاری
 «پیشکهن» ، ژ 7، سالی 1، بهغدا، 1958، ل 2 - 4 .
 نووسر له و تاره دا له وشهکانی : «وشه، واجه، ناخاوتن،
 وتن، واته» ی کۆلیه ته وه .

142 - توفیق وهه بی، پیره مه گروون، گوڤاری
 «پیشکهن» ، ژ 8، سالی 1، بهغدا، 1958، ل 1 - 4 .
 نووسر له و تاره دا هه ولی داوه ئه سلی وشه ی «پیره مه گروون»

ئەمە وەلامى وتارى مامۇستا (ن)ە، كە لە كىيى «ئەلقوئىي نوتى»ى گرتبوو (پروانە: وتارى ژمارە 294)

148 - ماناي چەند وشە يەك، گوڤارى «پيشكەوتن»، ژ 14، سالى 1، بەغدا، 1958، ل 7؛ ژ 15، سالى 1، بەغدا، 1958، ل 6؛ ژ 16، سالى 1، بەغدا، 1958، ل 7.

ئەمە چەند وشە يەككى (زازا) و (سليمانى)ين بەرانبەر يەك دانراون.

149 - عمر محمود حسن دولة، اللغة الكردية ولهجاتها، گوڤارى «پيشكەوتن»، ژ 14، سالى 1، بەغدا، 1958، ل 3 - 4.

ئەم وتارە بە زمانى عەرەبى يەو بە كورتى باسى دىيالىكتەكانى زمانى كوردى دەكات.

150 - س.، گيرەشيوئى، گوڤارى «پيشكەوتن»، ژ 16، سالى 1، بەغدا، 1958، ل 10.

مامۇستا س. لەم وتارەدا بە چەند وشە يەك باسى دەورى مامۇستا توفيق وهبى لە دانانى نيشانەى سەر پيئەكاندا دەكات.

151 - ي. ل.، ئىملاى كوردى، گوڤارى «بليسه»، بەشى يەكەم، ژ 1، سالى 1، سليمانى، 1959، ل 73 - 74؛ بەشى دووهم، ژ 2، سالى 1، سليمانى، 1959، ل 66 - 67؛ بەشى سيبەم، ژ 3، سالى 1، سليمانى، 1959، ل 74 - 75.

نوسەر لەم سى ئەلقە يەدا باسى چۆينەتى نووئىنى پىتى ھەمزە و لامى قەلەو و پى قەلەو و واوى كورت و دريژ و كونسونانت و پى كورت و دريژ و كونسونانت و واوى پيوەندى و وشە لىكدراو. . . ي كروو.

152 - كەمال مەزھەر ئەحمەد، سەرنجىكى مېژوويى لە زمانەكەمان، گوڤارى «بليسه»، ژ 3، سالى 1، سليمانى، 1959، ل 35 - 42.

نوسەر لەم وتارەدا وەلامى ئەو بېرورايانە دەداتەو، كە زمانى كوردى بە بەشە دىيالىكتىكى فارسى دادەنن.

153 - نوورى عەلى ئەمىن، زاراووى زانستى،

گوڤارى «بليسه» ژ 6، سالى 1، سليمانى، 1960، ل 28 - 31.

نوسەر لەم وتارەدا لەبارەى چۆينەتى دارپشتن و دانانى زاراووى زانستى يەو دەو و ھەندى دەستورى بۆ ئەو كارە خستۆنە پيش چاو.

154 - فەرھەنگى بليسه، گوڤارى «بليسه»، ژ 6، سالى 1، سليمانى، 1960، ل 38؛ ژ 7، سالى 1، سليمانى، 1960، ل 44 - 45؛ ژ 8، سالى 1، سليمانى، 1960، ل 54 - 55.

ئەمە فەرھەنگىكى وشەى كوردى و عەرەبى يە. ئەووى لە ژمارە (6) و (8)دا چاپكراو مامۇستا عومەر عەبدولپەھىم ناردوتى ئەوى ژمارە (7)پيش نىراوى مامۇستا جەمىل رۆژبەيانى يە.

155 - كامىل بەسىر، دواروڤى زمانەكەمان و چۆينەتى لىكۆلنەووى، گوڤارى «بليسه»، ژ 9، سالى 1، سليمانى، 1960، ل 12 - 17.

نوسەر لەم وتارەدا دژى ئەو بېرورا ھەلە يە و ستاوە كە وا دادەنى، گوايا كورد زمانىكى تايپەتى يەكگرتوى سەر بەخۆى نيە. . . باسى بەشەكانى زانستى زمانى كروو و لەبارەيانەو ئاوپى لە زمانى كوردى داوئەو. . . سەبارەت ريگەى لىكۆلنەووى لە زمانى كوردى داو.

156 - ج. رۆژبەيانى، وىژ، گوڤارى «بليسه»، ژ 9، سالى 1، سليمانى، 1960، ل 42 - 43.

ئەمە لىكۆلنەووى كە لە وشەى [ويژ] و ھەروەھا وەلامىكە بۆ وتارى» بەخيو كردنى زمانەكەمان بە وشەى (ويژە)ى مامۇستا توفيق وهبى كە لە ژمارە (4)ى سالى (1)ى گوڤارى «پيشكەوتن»دا بلاوى كردۆتەو. (پروانە: باسى وتارى ژمارە 275).

157 - چەركەزى بەكو باكايف، زمانى كوردى، گوڤارى «زمانە خاوەن نووسينە تازەكانى ميللەتانى سوڤيەت»، مۆسكو، 1959، ل 468 - 474.

158 - يو. يو. ئافاليانى، كردارى لىكدراو لە زمانى

نهم وتاره باسی گیروگرفتی نه بوونی زاراوهی زانستی دهکات له زمانی کوردیداو له کوتاییدا بو دارشتنی زاراوه دوو ریگه دهست نیشان دهکات (1 - هه لێژاردن؛ 2 - داتاشین) و لێیان ده دوتی.

164 - قهناتی کوردو (کوردویف)، ماناو فهرمانی پاشگری (ك - هکه) له زمانی کوردید، «لیکۆلینه وه له میژووی کولتووری گهلانی روزه لات» (بو بیره وه ری ئه کادیمی ئی. ئا. ئوربیلی)، موکسو - لنینگراد، 1960، ل 361 - 368.

نوسهر له م وتاره دا له ماناو فهرمانی پاشگری (ك - هکه) دواوه له گه ل ئه و پاشگرانه دا به راوردی کردوون که هه مان مانا ده گه به ن و هه مان فه رمان ده بین.

165 - عومهر عه بدولرحیم، فه ره هه نگی رۆژی نوئی، گوڤاری «رۆژی نوئی»، ژ، 2، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 14؛ ژ، 3، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 94؛ ژ، 4، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 91.

تیکرای نهم سن به شه (154) وشو زاراوهی هه مه چه شه نی کوردین و به رانه ریان به عه ره بی مانایان نووسراوه.

166 - که ریم زه ندی، نه ژادی میلله تی کورد وه بنچینه ی زبانی، گوڤاری «رۆژی نوئی»، ژ، 2، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 15 - 22.

له سه ره تای نهم وتاره دا به کورتی باسی دیالیکته کانی زمانی کوردی کراوه و دوا یی به دریزی له به شه دیالیکته کانی لوری کولراوه ته وه و به راورد له نیوانیاندا کراوه. . . . رای هه ندی له زانایان سه باره ت به ئه سللی زمانی کوردی خراوه ته پیش چاو و ئه و رایه رت کراوه ته وه که زمانی کوردی به دیالیکتیکی فارسی له قه له م داوه.

167 - شیخ حه سه ن، زمانه که مان، گوڤاری «رۆژی نوئی»، ژ، 3، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 91 - 93. نوسهر له م وتاره دا له دوو وشه ی «زبان» و «زانیاری» کۆلیه ته وه.

168 - لیژنه، زاراوه ی بیرکار، گوڤاری «رۆژی

کوردیدا، گوڤاری «کاره کانی زانکۆی ئوزبیکستان»، ب 95، 1959، ل 137 - 150.

نهم وتاره به زمانی پروسی یه و باسی ئه و کرداره لیکدراوانه دهکات که به یاریده ی ناو رۆژراون.

159 - قهناتی کوردو (کوردویف)، ده رباره ی دوو بنچینه ی رۆنانی وشه له زمانی کوردیدا، گوڤاری «کورتی ده نگو باسی ئاموزگای رۆژه لاتناسی»، 1955، ب 29، ل 65 - 74.

نهم وتاره له مه سه له ی دارشتن و لیکدان ده دوتی له رۆنانی وشه ی ناساده ی کوردیدا.

160 - ئی. ئی. تسوکه رمان، له باره ی یه کیتی ره گه زی نیشانه ی کرداری کاتی ئیستا و حاله تی جازه وه له دیالیکتی کرمانجی ژوو رووی زمانی کوردیدا، گوڤاری «کیشه ی رۆژه لاتناسی»، 1959، ب 2، ل 148 - 155.

نهم وتاره له سه ر لیکدانه وه ی ریزه ی 1: ئه ز بکه فم، ئه زی بکه فم؛ 2: ئه ز بکه تاما، ئه زی بکه تاما. . . سازکراوه.

161 - عومهر عه بدولرحیم، فه ره هه نگی نه و رۆز، گوڤاری «نه و رۆز»، ژ، 1، سالی 1، سلیمانی، 1959، ل 88؛ ژ، 2، سالی 1، سلیمانی، 1959، ل 47.

هه ندی وشو زاراوه ی هه مه چه شه نی کوردین و به رانه ریان و اتا عه ره بی یه که بیان نووسراوه.

162 - شیخ حه سه ن، وشه ی به رینه به رایه تی و زانیاری، گوڤاری «نه و رۆز»، ژ، 3، سالی 1، سلیمانی، 1959، ل 37 - 42.

ماموستا شیخ حه سه ن له م وتاره دا له وه کۆلیه ته وه ئایا ئه وه راسته که هه ندی که س وشه ی «به رینه به رایه تی» و «زانیاری» له باتی دوو وشه ی عه ره بی «مدیریة» و «معارف» به کاردین یان نا.

163 - نووری عه لی ئه مین، زاراوه ی زانیاری له زمانی کوردی دا، گوڤاری «نه و رۆز»، ژ، 3، سالی 1، سلیمانی، 1959، ل 60 - 63.

نوی، 5، ژ، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 59 - 66؛
 6، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 79 - 87.
 ئەمە کۆمەڵیک زاراوی سەر بە (حساب) و (هندسە) و
 (مثلثات) ن لە لایەن ماموستایان. ئەبویەکر هەوری، جەمال
 جەلال، جەمال ئیبراهیم، ئەحمەد هەردی، عوسمان عارفەو
 داریژراو و دانراو. . . ئەمە نزیکە (600) زاراوێک دەبێ و
 شیوەی ریکخستنی عەرەبی - کوردی یە.

169- دوکتۆر قادر شالی، زاراوی تەندروستی،
 گوڤاری «رۆژی نوی»، 5، سالی 1 سلیمانی، 1960 ل
 85، 6، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 101.
 ئەمە (66) زاراوێک زوربە ناوی نەخۆشی یەکانە، شیوەی
 ریکخستنی عەرەبی - کوردی یە.

لیژنە، زاراوی پەرورەدی نیشتمانی، گوڤاری «رۆژی
 نوی»، 6، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 88 -
 100؛ 7، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 122 -
 125.

170- ئەم زاراوانە بۆ قوتابخانە سەرەتایی و ناوەندی یەکان لە لایەن
 ماموستایان: شاکیر فەتاح، ئیسماعیل فەرەج، رەفیق
 فەتحوللا، سامی حەسەن ناظم، عەبدولکەریم شیخ محەمەد،
 عومەر عەبدولرەحیم، محەمەد توفیقەو ئەمادە کراو. . . نزیکە
 (600) زاراوێک دەبێ و شیوەی ریکخستنی عەرەبی -
 کوردی یە.

171 - مەرف خەزەندەدار، زمانەوانی، گوڤاری «رۆژی
 نوی»، 6، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 23 - 26؛
 8، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 13 - 18؛ 7، سالی
 1، سلیمانی، 1960، ل 38 - 45.

ماموستا مەرف خەزەندەدار لەم زنجیرە وتارەدا سەبارەت بە
 نووسینی هەندێ پیت و وشە ئامراز دواو:
 بەشی یەکمەمی بریتی یە لەم باسانە: «1 - (کوردستان) یا
 (کوردستان)؛ 2 - واوی عەتف؛ 3 - (ر) یا (رر)؛ 4 - (زمان)
 یا (زبان)».
 لە بەشی دووهمدا لەبارە «1 - (دووم) یا (دوهم)؛ 2 -

ناوی عەلم؛ 3 - (سلیمانی) یا (سولەیمانی) یا (سلەیمانی)؛
 4 - (یەکیتی سوڤیەت) یا (یەکیتی شورەوی)؛ 5 - (ناوەرۆک)
 یا (ناواخن) «ووە دواو».

بەشی سێم دەربارە «1 - کابرای - کابرایک) یا (کابرایە
 - کابرایەک)؛ 2 - (لەدایک بوون) یا (زاین)؛ 3 - (تیب) یا
 (پیت)»

172 جەمال نەبەز، زاراوێکانی لیژنە (ریاضیات)
 لەژێر ورەبێنی لیکۆلێنەویدا، گوڤاری «رۆژی نوی»،
 بەشی یەکم، 6، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 102 -
 109، بەشی دووم، 7، سالی 1، سلیمانی،
 1960، ل 112 - 121؛ بەشی سێم، 8، سالی 1،
 سلیمانی، 1960، ل 85 - 91؛ بەشی چوارەم، 7، سالی
 1، سلیمانی، 1961، ل 106 - 111. . .

ئەم زنجیرە وتارە لەبارە ناوەندی و کورتی و وەرگێران و
 دەرشتن و داتاشینی ئەو زاراوانەو دەدوێ کە لیژنە «زاراوی
 بیرکارە دایان ناووە لە ژمارە (5) و (6) ی سالی (1) ی گوڤاری
 «رۆژی نوی» دا بڵاویان کردۆتەو».

173 - شیخ حەسەن، زمانەکان، گوڤاری «رۆژی
 نوی»، 7، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 89 - 91.
 نووسەر لەم وتارەدا دەربارە وشە «ئاشتی» و «خویندکار» و
 «گیوانە» کۆلیوەتەو.

174 - أ. جیژنی، فراوانی زمانی کوردی، گوڤاری
 «رۆژی نوی»، 7، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل
 97:

أ. جیژنی بۆ نیشاندانی دەوڵەمەندی زمانی کوردی کۆمەڵی
 وشە هاوواتای بڵا کردۆتەو.

175 - أ. جیژنی، زمانی کوردی، گوڤاری «رۆژی
 نوی»، 7، 11، سالی 1، سلیمانی، 1961، ل 1 - 4.
 ئەم وتارە کورتە بەراوردیکە لە نیوان دیالیکتی ژوووروو
 خواریوی زمانی کوردیدا، بەتایبەتی لە رووی بەکارهێنانی
 جیناوەکان و تینداچوونی (د) ی هەندێ وشە لە کرمانجی
 ژوووروو داو بوونی (و) بە (ف) و بەکارهێنانی (یک) وەك نیشانی

نه‌ناسیاری له کرمانجی خوارووداو بوونی به (هک) له کرمانجی ژووروودا...

176 - عه‌لاه‌دین سه‌جادی، دانانی نیشانه‌کانی پیتی کوردی، گوڤاری «رۆژی نوی»، ژ 12، سالی 1، سلیمانی، 1961، ل 11 - 18.

ماموستا سه‌جادی لهم وتاره‌دا باسی په‌یدا بوونی پیته‌کانی (و، ی، ل، پ، ده‌کات له جیهانی چا‌یداو به کارو کرده‌وی خوی دا‌ه‌نی.

177 - نه‌جمه‌دین مه‌لا، گه‌نجینه‌یه‌کی پر گه‌وه‌ری کوردان (الهدية الحميدية في اللغة الكردية)، گوڤاری «رۆژی نوی»، ژ 12، سالی 1، سلیمانی، 1961، ل 21 - 25.

نهم وتاره له‌باره‌ی فه‌ره‌نگی «الهدية الحميدية في اللغة الكردية» وه‌ی یوسف ضیا پاشای خال‌دی‌یه‌وه ده‌وی، که سالی 1310 ک له نه‌سته‌موول ب‌لاوی کردۆته‌وه.

178 - غه‌فوور ره‌شید، سه‌رنج‌یک له په‌راوی زاراوه‌ی زانستی کوردی، گوڤاری «رۆژی نوی»، ژ 12، سالی 1، سلیمانی، 1960، ل 27 - 30.

نهمه لیدوانیکه له کم و کورتی و نات‌ه‌واوی زاراوه‌کانی به‌شی جو‌غرافیای نه‌و کتیبه‌ی نه‌قابه‌ی ماموستایان به ناوی «زاراوه‌ی زانستی» یه‌وه ب‌لاویان کردۆته‌وه.

179 - جه‌میل به‌ندی رۆژبه‌یانی، راست کردنه‌وه، گوڤاری «رۆژی نوی»، ژ 12، سالی 1، سلیمانی، 1961، ل 59 - 64.

ماموستا رۆژبه‌یانی لهم وتاره‌دا بیرو‌رای خوی به‌رانبه‌ر هه‌ندی نووسین، به‌تایبه‌تی وتاری ماموستا خه‌زنه‌دار که له ژماره (6)، 8، 11) ی گوڤاری «رۆژی نوی» دا ب‌لاوی کردۆته‌وه، تیدا ده‌ربریه‌وه.

180 - صادق به‌هائه‌دین زمانه‌که‌مان، گوڤاری «رۆژی نوی»، به‌شی یه‌که‌م، ژ 1، سالی 2، سلیمانی، 1961، ل 77 - 81؛ به‌شی دووه‌م، ژ 2، سالی 2، سلیمانی، 1961، ل 14 - 18.

ماموستا صادق به‌هائه‌دین نهم وتاره‌ی به‌ شیوه‌ی کرمانجی خواروو نووسیه‌وه هه‌ولێ داوه هه‌له‌کانی نه‌و وتاره‌ی أ. جێزنی راست بکاته‌وه، که له ژماره (11) ی سالی (1) ی گوڤاری «رۆژی نوی» دا ب‌لاوی کردیه‌وه... لیره‌دا نووسه‌ر له‌باره‌ی رۆی به‌کاره‌ینانی جیناوه‌کان و تیداچوونی (د) ی هه‌ندی وشه له کرمانجی ژوورووداو بوونی (و) به (ف) و به‌کاره‌ینانی (ک) وه‌ک نیشانه‌ی نه‌ناسیاری له کرمانجی خوارووداو بوونی به (هک) له کرمانجی خواروودا... داوه.

181 - باوکی میدیا، شیوه‌کانی زمانی کوردی به‌ک ناگرتی بی‌نه‌وه‌ی کۆزمانیکی کوردی پیک نه‌هینرتی، گوڤاری «رۆژی نوی»، ژ 2، سالی 2، سلیمانی، 1961، ل 75 - 76.

نهم کورته وتاره هاندانی نووسه‌رانه بۆده‌ست کردن به سازکردنی زمانیکی نه‌ده‌بی یه‌کگرتووی کوردی.

182 - طاهیر صادق، هه‌له‌ی نووسین، گوڤاری «رۆژی نوی»، ژ 3، سالی 2، سلیمانی، 1960، ل 65 - 67.

ماموستا طاهیر صادق لهم نووسینه‌دا رای خوی سه‌باره‌ت به نووسینی وشه‌ی دارپ‌ژراوو لیک‌دراوو وشه‌ی کۆتایی هاتوو به (ی) له دۆخی تیزا‌فه‌داو واوی پیه‌ندی... نیشان داوه.

183 - باخه‌وان، کوردی په‌تی، گوڤاری «رۆژی نوی»، ژ 4، سالی 2، سلیمانی، 1961، ل 38 - 39. نهم کورته وتاره باسی ده‌وله‌مندی زمانی کوردی ده‌کات و گله‌یی له‌و باره‌ ده‌کا که بووه به هوی نه‌وه‌ی

هه‌ندی فه‌رمانبه‌ران ئاخاوتنیان پر وشه‌ی عه‌ره‌بی بیت. 184 - باوکی میدیا، زمانی کوردی زمانیکی زیندووه، گوڤاری «رۆژی نوی»، ژ 4، سالی 2، سلیمانی، 1961، ل 110 - 111.

نووسه‌ر لهم وتاره‌دا دژی نه‌و پروپاگنده‌یه وه‌ستاوه، که ده‌لی زمانی کوردی زمانیکی زیندوو نیسه... سه‌باره‌ت به ده‌وله‌مندی و خوشی زمانی کوردی هه‌ندی داوه‌وه وته‌ی چهند زانایه‌کیشی کردووه به‌ه‌نگه.

ئەم وتارە بە شىۋەي كىرمانجى ژوروو نووسراۋە دەربارەي
تاك و كۆپە لە زمانى كوردیدا.

191 - قەناتى كوردو، گراماتىكا زمانى كوردى
، گوفارى «رونهه»، ژ 8 - 1، سالى 1، بەغدا،
1961، ل 107 - 110.

گوفارى «رونهه» واى بە پىوست زانپە ئەو كىتپى رېزىمانه
ماموستا كوردو بو قوتابخانه كوردپه كانى ئەرمەنستانى سۆفپه تى
نووسپە، بە چەند ئەلقەپهك بىلاوبكرتەوه. لېرەدا پشەكەي ئەو
كىتپە بىلاوكراۋەتەوه.

192 - صادق بەهائەدين، گراماتىكا زمانى كوردى،
گوفارى «رونهه»، ژ 1، سالى 2، بەغدا، 1961، ل
24 - 28.

ئەم وتارە بە شىۋەي كىرمانجى ژوروو نووسراۋە لە بەشە
ئاخاوتى «جىنار» دەدوى.

193 - صادق بەهائەدين، تىپ يا پىت، گوفارى
«رونهه»، ژ 2، سالى 2، بەغدا، 1962، ل 8 - 9.

نووسەر لەم وتارەدا كە بە شىۋەي كىرمانجى ژوروو
نووسپوتى لەو دەدوى كە بو «حرف» ي عەرەبى لە دوو وشەي
«پىت» يان «تىپ» كاميان راسترە بەكاربەيترى.

194 - يو. يو. ئافالىيانى، هەندى حالەتى ئىدىيوى
كردارى لە زمانى كوردیدا، گوفارى «كارەكانى زانكوى
ئوزبېكىستان، ژ 113، 1961، ل 85 - 99.

ئەم وتارە بە زمانى پروسى يەو باسى ئەو ئىدىيومانە دەكات،
كە كردار دەورى سەرەكى لە رۆنانياندا دەبىنى.

195 - يو. يو. ئافالىيانى، كردارى لىكدراوو كىشەي
كردارى تىپەر و تىنەپەر لە زمانى كوردیدا، «كورتەي
وتارەكانى كۆنفرانسى فىلۆسوفى ئىرانى»، لىنىنگراد،
1962، ل 3 - 5.

ئەم نووسپە كە بە زمانى پروسى يە كورتەي ئەو وتارەيە، كە
يو. يو. ئافالىيانى لەو كۆنفرانسە زانستى يەدا خويندوو يەتە،
كە شارەزايانى زمانە ئىرانى يەكان سالى 1962 لە زانكوى
لىنىنگراد گرتيان.

185 - شىخ حەسەن، زمانەكەمان، گوفارى «رۆزى
نوئى»، ژ 5، سالى 2، سلېمانى، 1961، ل 31 - 33.
نووسەر لەم وتارەدا جارىكى تىرش دەربارەي وشەي
«زانپارى» دواۋەو بە هەندى بەلگەي نوئى واتاى لىك دواۋەتەوه
وئەلامى ئەوانەي دواۋەتەوه، كە بە هەلە بەكارى دىنن.

186 - شىخ حەسەن، زمانەكەمان گوفارى «رۆزى
نوئى»، ژ 6، سالى 2، سلېمانى، 1961، ل 15 - 17
نووسەر لەم وتارەدا باسى (ى) ئىزافە و واى عەتف
دەكات و بە بەلگەو نمونەوه واى دەسەلمىنى كە پىوستە:
1 - (ى) ئىزافەي بە دوا (ى) دا هاتوو بنووسرى؛ 2 -
واى عەتف بە جيا بنووسرى و بە وشەي پش خۆپەوه
نەنووسىرى.

187 - قەناتى كوردو (كوردوئىف)، گەردانى كردارى
تىپەر لە زمانى كوردیدا، گوفارى «وتارى نوئىنەرانى
سوفىت لە گۆنگرەي پىست و چوارەمى رۆزەلاتناسیدا»،
مۆسكو، 1961، ل 9.

ماموستا كوردو لەم وتارەدا بە كەرەستەي دىالىكتى كىرمانجى
ژوروو خواروو بە كورتى لە شىۋەكانى كردارى تىپەر دواۋە.

188 - نفىسىنا كوردى بىپىت لاتىنى، گوفارى
«رونهه»، ژ 2، سالى 1، بەغدا، 1960، ل 6 - 9.

ئەم وتارە بە شىۋەي كىرمانجى ژوروو نووسراۋە لەسەر
بناغەي ئەلفوبى (33) پىت يەكەي جەلادەت بەدرخان چۆنپەتى
نووسىنى كوردى بە ئەلفوبى لاتىنى شەرح دەكاو نمونە بو هەر
پەككە لە پىتەكانى ئەو ئەلفوبى يە دىنپتەوه.

189 - قەناتى كوردو، تارىخا نفسىاندن و چاپكرنا
فەرەهنگىت كوردى، گوفارى «رونهه»، ژ 8 - 1، سالى
1، بەغدا، 1961، ل 4 - 11.

ئەم وتارە بە شىۋەي كىرمانجى ژوروو نووسراۋە و باسى
مىژووى نووسىن و چاپكرنى فەرەهنگە كوردپه كان دەكات.

190 - صادق بەهائەدين، زمانى كوردى، گوفارى
«رونهه»، ژ 8 - 1، سالى 1، بەغدا، 1961، ل 23 -
39.

196 - ئى. ئا. سميرنوفا، گەردانى كردارى تىيەر لە دىيالىكتى خوارووى كوردیدا، «كورتەى وتارەكانى كۆنفرانسى فیلولوژىيى ئىرانى»، لىنینگراد، 1962، ل 23 - 24.

ئەم وتارە بە زمانى پروسى نووسراوە كورتەى ئەو وتارە، بە، كە ئى. ئا. سميرنوفا لەو كۆنفرانسە زانستىيەدا خويندووئەتىيە، كە شارەزايانى زمانە ئىرانىيەكان سالى 1962 لە زانكۆى لىنينگراد گرتيان.

197 - ئى. ئى. تسوكەرمان، شوئىنى وشەى سەرەكى لە دەستەواژەى دژواتادا، «گوفارى فەلەستين»، مۆسكۆ، لىنينگراد، 1962، ب 7، 70، ل 159 - 161.

ئەم كورتە وتارە كە بە زمانى پروسىيە لەسەر بنچينەى ليكۆئىنەوئەى دەستەواژەى وهك: «دايك و باوك»؛ شەو و پۆژ؛ «ژن و پياو»؛ «ئەرزو ئاسمان» ... دامەزراوە.

198 - چەرکەزى بەكۆ (باكايف)، مېژووى ليكۆئىنەوئەى زمانى كوردى لە پروسىيايە كىتى سوڤىت، «لەبارەى مېژووى ليكۆئىنەوئەى زمانە ئىرانىيەكانەو»، مۆسكۆ، 1962، ل 100 - 117.

مامۇستا بەكۆ لەم وتارەدا، كە بە زمانى پروسى نووسىتى، باسى زوربەى ئەو كارە زمانەوانىيانەى كردووە كە بەر لە شوپرشى ئۆكتۆبەر لە پروسىيەى قەيسەرى و دوای شوپرش لە يەكىتى سوڤىت لەبارەى زمانى كوردىيەو نووسراون.

199 - يو. يو. ئافاليانى، دەستوورى رېژەى كردار لە زمانى كوردیدا (دىيالىكتى كرمانجى خواروو)، «كورتەى وتارەكانى كۆنفرانسى رۆژەهلاتناسان»، باكۆ، 1963، ل 6 - 7.

ئەم وتارە بە زمانى پروسىيەو كورتەى ئەو باسەى ئافاليانىيە، كە لە كۆنفرانسى رۆژەهلاتناساندا، كە لە (11 تا 16)ى حوزەيران 1963 لە باكۆبەسترا، خويندووئەتىيەو.

كورتەى ئەم باسانە لە لايەن زانكۆى ئازربايجانەو چاپكراوە. 200 - چەرکەزى بەكۆ (باكايف)، هېز لە بەشە دىيالىكتى كوردى توركەمنستاندا، «كۆكراوەى ئىرانناسى»، مۆسكۆ، 1963، ل 166 - 172.

ئەم وتارە بە زمانى پروسىيەو لەو دەدوئى كە هېز (النبرة - S ress) لە بەشە دىيالىكتى كوردى توركەمنستاندا لەج شوئىنىكى وشەدا دادەنرئى و دەورى چىيە...

201 - د. ن. مەكەنزى، كرمانجى و كوردو گۆران، گوفارى «مىللەتانى ئاسياو ئەفەرىقا»، مۆسكۆ، 1963، ل 162 - 170.

202 - ئى. ئى. تسوكەرمان، سەرنج لەبارەى فۆنەتىكى زمانى كوردىيەو، «كۆكراوەى ئىرانناسان»، مۆسكۆ، 1963، ل 159 - 165.

ئەم وتارە بە زمانى پروسى نووسراوە لەبارەى بوونى (ز) بە (ى - ژ) يەو دەدوئى.

203 - ئى. ئى. تسوكەرمان، ماناى فۆرمى ليكدراو (بە كەرەستەى زمانى كوردى)، «گوفارى ئەنجومەنى زانستى ئاموزگای زمانناسى»، لىنينگراد، 1963، ل 14 - 15.

ئەم نووسینە كە بە زمانى پروسىيە كورتەى ئەو وتارەيە كە تسوكەرمان لە كۆرئىكى فراوانى ئەنجومەنى زانستى ئاموزگای زمانناسى لە لىنينگراد خويندووئەتىيەو بە كەرەستەى زمانى كوردى و اتاو ماناى وشە ليكدراو لىك داوئەتەو.

204 - قەناتى كوردۆ (كوردوئىف)، پاشگر لە زمانى كوردیدا، «كورتەى هەوالەكانى ئاموزگای مىللەتانى ئاسيا»، 67، 1963، ل 32 - 37.

نهم و تاره به زمانی پروسی یه و نووسر له زوربهی نهم
پاشگرانه دواوه تیبدا، که ناوه ئاوه لئاوو ئاوه لکار سازده که ن و
به سر چند گرووینکدا دابه شی کردوون.

205 - ئی. ئی. سمیرنوفا، پیوه ندیی ره گه کانی کردار
له زمانی کوردیدا (دیالیکتی سورانی)، «کورتیهی
هه واله کانی ئاموزگای میله تانی ئاسیا»، ژ 67، 1963، ل

38 - 40.

نووسر له و تاره دا که به زمانی پروسی نووسیوتیی دهربارهی
پیوه ندیی نیوان ره گی کردارو بناغیهی کردار له دیالیکتی
کرمانجیی خواروودا دواوه.

206 - ئی. ئی. تسوکه رمان، دیاری کردنی واتای
کرداری تیه ر له زمانی کوردیدا، «گوفاری فه له ستین»،
ب 11، ژ 74، مۆسکو - لنینگراد، 1964، ل 39 -
44.

نهم و تاره به زمانی پروسی یه. نووسر له و تاره دا له ریگه ی
هینانه وه ی چند نمونه یه کی کرداری تیه ر و تینه په ره وه له هه ندی
فه ره نگی کوردی و به راورد کردنیان و نیشان دانی دهریانه وه
هه ولی داوه ماناو واتای کرداری تیه ر ده ست نیشان بکات.

207 - ئی. ئی. تسوکه رمان، خاسیه تی رسته ی نیهاد
رسته یی له زمانی کوردیدا، «گوفاری فه له ستین»، ب
13، ژ 76، مۆسکو - لنینگراد، 1965، ل 160 -
165.

نهم و تاره به زمانی پروسی یه و نووسر له سر بناغیهی هه ندی
تیکستی فۆلکلور له و جوژه نیهادانه دواوه تیبدا، که نه به
وشه یه ک یان به ده سه واژه یه ک هاتوون، به لکو به رسته یه کی
سه ره به ر دهر براون.

208 - محهمه د صالح سه عید، پیتی (ه) له کوردیدا،
گوفاری «گزننگه»، ژ 1، سالی 1، سلیمانی، 1967، ل
5 - 8.

نووسر له و تاره دا له م ئه رکه جو ر به جو رانه دواوه، که
ده نگی بزوتنی (ه) له زمانی کوردیدا ده بیینی و شازده ئه رکی بو
ده ست نیشان کردووه.

209 - محهمه د صالح سه عید، زمانی کوردی و پیتی
(و) له گه ل (ی) دا، گوفاری «چیا»، ژ 2، سالی 2،
سلیمانی، 1968، ل 23 - 33.

نووسر له سه ره تای نهم و تاره دا له جو ره کانی ده نگی (و) و
(ی) دواوه و له دوایشدا ئه رکه کانی به دوور و دریزی
باس کردوون.

210 - ؟، اللغة الكردية، گوفاری «چیا»، ژ 2، سالی
2، سلیمانی، 1968، ل 5 - 8.

نهم و تاره به زمانی عه ره بی یه و دهرباره ی پته کانی ئه لفوبیی
کوردی ده دوتی له وه ده چی ماموستا محهمه د صالح سه عید بی.

211 - قه ناتی کوردو (کوردوینف)، شوینی وشه ی
پیوه ندی له زمانی کوردیدا «نووسراوه دیرینه کان و
مه سه له ی میژووی کولتووری گه لانی رۆژه لآت»،
لنینگراد، 1969، ل 136 - 138.

نووسر له م کورته و تاره دا که به زمانی پروسی نووسیوتیی
به تاییه تی له وشه کانی (ژ - ش / یش) دواوه.

212 - زاری یوسف، فه ره نگی کوردی - پروسی،
«نووسراوه دیرینه کان و مه سه له ی میژووی کولتووری»
گه لانی رۆژه لآت»، لنینگراد، 1969، ل 167 -
169.

نوسەر له سه‌ره‌تادا باسی ره‌وانی و خوشی و ده‌وله‌مه‌ندی
زمانی کوردی ده‌کات و چهند کتییکی کوردی ده‌کاته
نمونه... بو‌په‌ره‌پیدانی زمان و نویسی کوردی هندی
تیبینی خستوته پیش چاو... ده‌باره‌ی دانانی زاراه و ده‌رکردنی
رۆژنامه و گوڤاردواوه.

217 - ئیبراهیم عومەر قازی، چاپه‌مه‌نی تازه،
گوڤاری «سلیمانی»، ژ 10، سالی 1، سلیمانی، 1969،
ل 25 - 30.

نوسەر له‌م وتاره‌دا نامیلکه‌ی «ده‌ستووری نویسی زمانی
کوردی به‌پیتی عه‌ره‌بی» هه‌له‌نگاندووه، که ماموستا ا.ب.
هه‌وری سالی 1968 بلاوی کردۆنه‌وه.⁽⁸⁾
په‌راویزه‌کان:

(6) ئەم وتاره‌ وه‌رگه‌ی‌په‌راوه‌ته‌ سه‌ر زمانی کوردی، په‌روانه:
پروفیسور قه‌ناتی کوردۆ، هه‌ندی‌ک بیروباوه‌ری هه‌له‌ له‌ به‌اره‌ی
زمان و میژووی کورده‌وه، به‌غدا، 1973 - 1974، ل 69 -
105.

(7) ئەم فه‌ره‌نگه‌ سالی 1983 بلاوکراوه‌ته‌وه. ده‌باره‌ی ئەو
به‌ره‌مه، په‌روانه: د. ئەوه‌رحمانی حاجی ماف، هه‌ولیکی
مه‌زنی نوێ له‌ جیهانی فه‌ره‌نگه‌ نویسی کوردیدا، گوڤاری
«کاروان»، ژ 17، هه‌ولیر، 1983، ل 22 - 29.

(8) به‌داخه‌وه بو‌نویسی ئەم باسه، نه‌ک هه‌ر هندی گوڤاری
کوردیمان ده‌ست نه‌که‌وت، به‌لکه‌ نه‌شمانتوانی باسی ئەو وتارانه
بکه‌ین، که به‌ هندی زمانی رۆژئاوایی یان رۆژه‌لاتی
نوسراون. هیوامانه له‌ ده‌رفه‌تیکدا ئەو که‌لینه‌ په‌رکه‌ینه‌وه.

1985/3/12

نوسەر له‌م وتاره‌دا که به‌ زمانی پروسی نویسی، که‌می
ده‌باره‌ی شیوه‌ی کارکردن و شیوازی دانانی ئەو فه‌ره‌نگه
کوردی (کرمانجی خواروو) - پروسی به‌ ده‌کات، که له‌گه‌ل
قه‌ناتی کوردۆدا خه‌ریکی دانانی بوون⁽⁷⁾

213 - م.ب. رودینکو، هندی تایه‌تیی زمانی
ئه‌ده‌بی کوردی سه‌ده‌کانی ناوه‌راست، گوڤاری «فیلولوژی
ئیرانی»، موسکو، 1969، ل 104 - 107.
نوسەر له‌ ریگی لیکۆینه‌وه له‌ داستانی «یوسف و زلیخا»
سه‌لیمی سلیمان‌هه‌ هندی تایه‌تیی زمانی کوردی ئەو
سه‌رده‌می له‌ به‌کاره‌ینانی وشه‌و ریزه‌دا دیاری کردووه.

214 - ئی.ئی. تسوکه‌رمان، نیشانه‌ی نه‌ناسیایی کو
له‌ به‌شه‌ دیالیکتی خوراساندا، گوڤاری «فیلولوژی
ئیرانی»، موسکو، 1969، ل 107 - 110.
ئەم وتاره‌ به‌ زمانی پروسی به‌ نوسه‌ر ده‌باره‌ی نیشانه‌ی
(ینی / نی) کۆی نه‌ناسیاری دواوه‌ تیدا.

215 - زارنی یوسف، له‌ به‌اره‌ی تایه‌تیی به‌کاره‌ینانی
په‌په‌زیشنی (سو) وه‌ له‌ دیالیکتی خوارووی کوردیدا،
گوڤاری «فیلولوژی ئیرانی»، موسکو، 1969، ل 111 -
113.

ئەم وتاره‌ که به‌ زمانی پروسی به‌ کورتی باسی زوربه‌ی ئەو
تایه‌تیانه‌ی تیداکراوه‌ که له‌ به‌کاره‌ینان و ده‌ورو گه‌یاندنی واتای
په‌په‌زیشنی (بو)دا هه‌یه.

216 - جه‌مال شالی، نویسی کوردی و په‌نخستی،
گوڤاری «سلیمانی»، ژ 8، سالی 1، سلیمانی، 1969،
ل 14 - 20.